

JADRANKA

VSPORED:

1. Čuj veter piše razdivjan. — A. Aškerc
2. Za samostanskim obzidjem. — M. Gregoričeva.
3. O spočetju naše književnosti. — M. Stepančičeva.
4. Pridi! — Fr. Žgur.
5. Ne bogatstvo ampak delo! — Kraševka.
6. V obrambo časti. — Prevod. M. Stv.
7. K obletnici 13. julija. — Rodoljubka.
8. Car Petrova koč v Zaandamu. — Gracijanova.
9. Drobtine.

CENA 80 STOTINK

LETO I. - ŠTEV. 7

Glasilo zavednega ženstva

MALI SRPAN 1921

JADRANKA

LETO I. — ŠTEV. 8

GLASILO ZAVEDNEGA ŽENSTVA

MALI SRPAN 1921.

* ANT. AŠKERC :

ČUJ, VETER PIŠE RAZDIVJAN...

Čuj, veter piše razdivjan
črez naše zemlje cvetno plan...
To ni vihar, ni piš vetrov,
to glas nemirnih je duhov ! —

Pradedov to glasovi so,
pradedov to duhovi so...
Vzdihujejo in jočejo,
črez dol in goro stočejo :

«Kjerkoli solnce sije tod,
naš, nékdaj je prebival rod.
Sedaj tod tujec širi se,
ošabno nam šopiri se...

Premehki pač mi bili smo,
da zemljo mu pustili smo...
Tedaj pa je nasilnik naš
pod jarem vpognil tilnik naš...»

M. GREGORIČEVA :

ZA SAMOSTANSKIM OBZIDJEM.

Strepetal sem le za trenutek, kajti kmalu nato sem premagal njegovo smelost najbrezobzirnejše. V tistem trenutku mi je bilo pač vseeno, ravnam li vestno ali krivično. Stegnil sem roko, razprostrl tri prste ter s porogljivim polglasom odrvnil : Prisegam pred Kristom !

— Ne dvomim več, toda zapomni si ! Ako se nisem varal, se bodeš večkrat spominjal tega trenutka ! Ostal sem sam ! Stopil sem takoj k oknu da bi se raztresel s pogledom na solnčni zahod. Ali, ni je bilo več velike oble ! Le pomarančasti, lilasti in višnjevi oblaki so čarobno pluli na obzorju. Iz same zmedenosti sem pozabil, da je solnce zdrknilo že davno v prelestne valove, da razsiplje svojo luč drugi zemlji....

Meseca decembra 1881.

V spominu mi je dan, ko sem se predstavil priorju tega samostana. Z vročim upanjem, da postane samostanko življenje najvišja jez napram slehernemu mojemu poželenju, sem prosil zavetišča v tem sanjavozamišljenem konventu, ki pravzaprav ni drugega, ko nekaka grobnica....

Pozvončkljal sem na samostanskih durih s tako mirno dušo, kakor da si želim le izpovednika. In vendar je malo preje moje ubogo srce najhujše krvavelo v globoki žalosti. Strta je bila moja duša in glavo mi je dvigal samo en sklep : v samostan ! Zmaga nad samim seboj ! Oh, kako sem včasih sam v borni celici, bridko obžaloval svoj čin. In kako me je mučila izkušnja

napotiti se zopet proti oni strani, odkoder sem pobegnil proti oni strani, ki je skrivala mojo srečo. Kdor je že ljubil istinito, prispšno in nesebično, ta je občutil pač one svete utripe večne ljubezni; ta ume koliko nestrpnost poraja včasih v človeku želja videti vsaj še enkrat osebo, ki jo nosimo v svojem srci ali v svoji domišljiji, tudi ako je dotična oseba nevredna našega spomina....

Toda polagoma je tista mamilna slika in nje mičnost bledela, razpadala izginjala. Pred mojim duhom se dviga le sebična, nepožrtvovalna, slabotna ženska.

In tu živim sedaj, oddaljeno od mestnega hrupa in posvetnih prijetnosti, da pozabim nanjo in na vse, kar je v zvezi z njo. Moje življenje ni nikakor zavidno, saj nihče ne more pojmiti muke in trpljenja, ki je tu tajno prenašam v zatajevanju samegasebe. Nikdo me ne razume in najmanj prior sam, ki me najbrže ne izprasuje iz sočutja, ampak iz radovednosti, da izpozna ali se je varal, ali me je pogodil. Ne ! Nikakor ! Nikoli ! Pobegnil sem od hrupa ter se zapodil v to samoto, da premagam izkušnjave sveta. In po tolikem naporu naj me premaga prior ? He he ! Sem li mogel postopati drugače nego premagati i njega i boga ?.... Moje krive pri-sege je pravzaprav kriv le predstojnik sam. Vobče čemu prisege ? Človek, ki ljubi in čisla le resnico, ne laže niti v skrajni sili. Ako pa ni tako strog ne napram samemu sebi, ne napram lastnemu ponosu in značaju,

podleže lahko tudi v krivi prisegi, ker jo smatra potrebnim in opravičljivim. S to mislijo sem tudi sinoči pomirjeval očitajoče trenutke ter se zamaknil v milodoneče akorde, ki so odjekavali izza neke celice ganljivo, bajno, in otožno, kakor da je skrita v citrah tragedija nadebudnega življenja. Pa ko je utihnilo nežno brenkanje, mi je stopil pred oči pomenek s priorjem. Čemu se nisem razodel temu starčku, ko se je zanimal za mojo usodo? Zakaj mu nisem potožil, da ne najdem nikjer pokoja, ker me venomer preganja senca moje ljubezni? Čemu sem mu zatajil vse to in celo prisegel, da čutim v sebi poklic za samotarstvo in pobožnost, dočim sem globlje nezadovoljen z usodo, odkar sem krenil na bojišče proti lastnim čuvstvom? Saj nisem zasledil v njem le pobožnega vernika in strogega redovnika, ki prikriva s posvečenim plaščem kamnito srce.... marveč mi je napravil vtis, da je moral prestati marsikaj v svojih mladih dneh, da se je moral mnogo boriti v jarmu krute usode.

Iz celice nad menoj je zopet uhajalo zvonko strunanje, ki je bržkone porajala globoko zatajevana žalost, kajti melodija, ki jo je raznašal morski zefir v daljino, se je prav skladala s tužnim položajem mojega srca. In vendar me je tisto sviranje raztreslo, da sem počel razmišljati o najraznovrstnejših problemih in tihoma raztelesoval pojem o človeškem razmotrivanju, o bogu, o materiji in idealih. Končno so se vse misli spojile v en sam predmet, kakor da dobiva v njem finale vsako razsojevanje. A ta predmet je prehajal v najgloblji predor mojega srca in med najzamotanejše živce mojih možganov. Kaj sem hotel? Zaprl sem oči.... In tedaj sem celo slišal srebrni glas njene milodoneče govornice; mahoma sem zagledal njen nebeški nasmešek.... Nato se je bliskoma izpremenila podoba pred menoj; bila je hladna in rezka in njeno oko je izražalo zlobo in škodoželjnost, izražalo tudi zabavo in triumf nad mojim trpljenjem. Tudi ta prizor se je pretvoril v drugega: pred menoj je ihtela z neutešenim jokom, drhtela je v globokem kesanju. Razločno so šepetali na moje uho vzdih obžalovanja....

Vedno bolj temne, prosojne in goste so postajale slike, vedno bolj so se izgubljale izpred oči, vedno tišje

je odmevala njena govornica, vedno manjše je postajalo moje dušno stradanje, vedno bolj trdno so se zapirale moje trepalnice.... Zaspal sem v trdnem snu, dokler me ni predramil v ranem jutru solnčni svit....

Meseca avgusta 1882.

Kmalu bo leto dni, odkar prebivam tukaj! Oblečen sem v temnorjavo sukнено haljo; moja zunanost je torej docela izpremenjena, ali moja notranjščina je še vedno ista. Oblekel sem to debelo sukno še pred posvečenjem, ker sem se nadejal, da se z mojo obleko menja samosebi tudi moje mišljenje in naziranje. Kako sem se varal! Včasih mi je ravno meniško oblačilo vzrok tajnega vznemirjanja in skrite tuge. In tudi moje trdovratno premagovanje samega sebe omahuje in pada, da se včasih z naporom trudim brzdati svoja čustva v ohranitev trdne volje. Često mi je skoro neprijetno, da stopa prior molče mimo mene ter se mi zdi, da vidim v njegovem licu porogljiv prezir. Da, težko mi je v takih hipih in jaz si skoro želim, da bi ta sivi starček stopil vnovič s presunljivim pogledom predme ter mi strogo, ko sodnik nastavlja vprašanje, ki bi bilo v zvezi z mojo prošlostjo. O, vsaj njemu, naj bi se ne bil lagal, njemu, ki skriva mogoče v prsih isto boleost in ki ni brezčuten, in življenskotop, kakor izgledajo vsi ostali menihi. O, ti menihi s svojimi resnimi pravilnimi a neizrazitimi obrazi, kako malo me brigajo. Kadarkoli stopam mimo njih, hodim ravnodušno ko da sem zraven navadnega stroja. Saj so to bržkone bitja, ki nimajo zmožnosti prodreti v dušo svojega bližnjaka. Semintja se ozrem po teh obličjih, da bi kaj čital z njih. Zaman! Dolgočasni so in ne izražajo ničesar, ne zadovoljnosti, ne bolesti, ne veselja, ne tuge. Bajе imajo ledeno zakrknjeno srce, ki ostane tuje slehernemu čuvstvu. Zato mi ti redovniki s svojimi lenimi kretnjami ne ugajajo in dasi se iz njih vedenja ne da izpoznati, vendar si domišljam, da niti jaz ne ugajam njim. Kako naj se jim tudi prikupim? Shajam se v njih družčini le, ko zahteva samostanski red: priobedu in molitvah.

(Nadaljevanje).

M. STEPANČICEVA:

O SPOČETJU NAŠE KNIJŽEVNOSTI.

Navzlic vsemu vrišču in samogoltnosti, ki je z vso strogostjo razsajala po njegovi domovini, pa je Primož Trubar v prognanstvu delal za svoj skromni narodič. In daleč od njega, v nemškem Derendingenu, je pridno sestavljaj „slovensko cerkveno pesmarico“. V zadnjem času, ki ga je preživljal na domačih tleh, je namreč - ko

da sluti bližajočo se nevihto - z vso vnemo tiho, tajno, nemoteno in neopažno zbiral slovenke pobožne pesmi; psalme in nabožne reke ter jih popravljal in izpopolnjeval z lastnimi pesnitvami. To svoje, ne brez napornosti zloženo delo, je dal v tisk l. 1567. Njegovi rojaki so je sprejeli z odprtimi rokami tako, da je kmalu

zmanjkalo zahtevatoč drugega ponatisa; ne brez težkoč je izšla „Pesmarica“ l. 1570 v drugi pomnoženi izdaji. In vendar je štiri leta kasneje zopet ni bilo več, dočim je vse povpraševalo po njej. In izšla je zopet knjižica, po kateri je hrepenelo tolažbe potrebno slovensko ljudstvo, izšla je vnovič in priromala zopet srečno iz dalnjega Tubinga pred njihove oči. Ta izdaja pa je nosila naslov: „Ta celi Katehismus“ z dodatkom: „Stare inu Nove krizhanske Peismi od Truberia inu od drugih sloshene, tretyzh popraulene inu pobulshane“. Za to knjigo so namreč poslali svoj delež tudi drugi takratni, od Trubarja vzpodbujeni pisatelji: Dalmatin, Krelj, Klinc in Švajgar. Kako, da je bila „Pesmarica“ priljubljena med ljudmi, naj dokazuje že dejstvo, da je izšla nekaj let kasneje že četrta izdaja, l. 1584 peta izdaja in sicer v Witembergu s pomočtjo Jurija Dalmatina, dočim je šesto in poslednjo izdajo oskrbel Trubarjev sin, Felicijan. Le-tà je bil namreč kakor oče izgnan iz domovine zaradi svoje veroizpovedi, ker je sledil svojemu očetu v superintendanciji evanĝeljske cerkve na Kranjskem.

Razen „Pesmarice“ je spisoval Trubar še druge, njegovemu narodu potrebne knjižice. Tako n. pr. je l. 1545 zagledal beli dan: Evangelij svetiga Matevsha. L. 1557 pa je že objavil: Ta prvi del tiga Noviga Testamenta.

Trubar je prevajal iz latinščine in nemščine pa tudi iz laščine, ki se je je naučil za časa, ko je prebival v Trstu. Med vsemi prevodi najbolj priljubljen, mu je bil baš italijanski prevod Sv. Pisma. Ob prevajanju „Novega Zakona“ je rabil tudi „Hrvaški misal“, ki je izšel v Benetkah. Glavni vir pa mu je bil ob spisovanju vendarle vselej Martin Luter, oziroma njegov prevod. Originalov pa Primož Trubar ni mogel pjevajati, ker ni poznal ne hebrejščine, ne grščine, Sicer pa je bil Lutrov prevod izvrsten tako, da ga je vsak z lahkočo gladko čital. Baš zategadelj je bil Martin Luter izredno ponosen nanj in se rad pohvalil, da imajo Nemci boljši prevod nego Latinci.

Ko je preobrat postal vsesplošen, so kranjski deželni stanovci zvali Primoža Trubarja nazaj k sebi. To se je zgodilo, ko je preživel že 14 let v prognanstvu. Kako da je bil Primož Trubar navezan na ljubo domovino, kako je vsa dolga leta po nji hrepenel, pa je pokazal s činom, da je nemudoma dospel na prvi klic. Sedaj je še le imel zadoščenje videti in slišati, kake čudeže je povzročala njegova knjiga in kako so se domači ljudje z neprikrito hvaležnostjo in pokorno udanostjo zbirali okoli njega in njegovih pridigarjev, ki jih je bil razpršil na vse strani po Slovenskem. Vpliv njegove ljubeznive prikupljive osebnosti, moč njegove tople, v srce pronicajoče besede in njegov samozavesten nastop, so magnetizirali in pričarali nesamo vse slov. prebivalstvo, ampak tudi italijansko in nemško gospodo, ki je takrat prebivala po Sloveniji ter rada segala v svoje polne žepe, ko jo je Trubar zaprosil podpore za slovenko knjigo. Trubar pa

ni v tem, zanj najlepšem času življenja, samo pridigoval in sestavljal knjige, marveč je na vse kriplje deloval da je prizvenela slovenska beseda tudi v šolah, da so se mladi poslušalci smeli in zamogli izražati v materinem jeziku. Ta pridobitek na polju prosvete je imel isto važnost ko knjiga sama, ki se je tako globoko vgnjezdila v ljudsko dušo, baš iz tega nepopismo jakega zadoščenja, ki ga je ljudstvo vzgojilo, ko je zapazilo, da se verske resnice dado tako lepo pojasniti v njihovem lastnem narečju.

Mimogrede naj omenim, da v dobi, ko se je iz tuje povrnil v domačijo, je Trubar v Ljubljani kupil hišo in sicer na Starem trgu, pri Sv. Jakobu. Kupno pogodbo te stavbe hrani dvorna knjižnica na Dunaju. Ali dolgo ni prebival Trubar v njej s svojo ženo Barbaro in s sinom Felicijanom. Verske zedeve so vnovič zahtevale da zapusti domovino in se preseli onstran meje. In skoro nagloma je moral hišo prodati, svojo razkošno knjižnico pa je ostavil v njej, dočim jo je kasneje podaril kranjskim deželnim stanovom v prid cerkve in šole. Hišo je prodal Ljubljancu, od katerega so jo pozneje odkupili jezuitje za svoj kolegij; kasneje je Trubarjeva hiša postaja last raznih plemiških nemških, francoskih in hrvatskih rodbin, dokler ni baje navsezadnje lastnina J. Bahovca.

Kot zopetni prognanec je Trubar v tujini nadaljeval svoje duševno opravilo. Za blagor svojega ljudstva in svoje domovine je pridno in neumorno pisal do svoje smrti. V tej dobi je izšlo Sveto Pismo v celoti, ki nosi sicer Dalmatinovo ime, dasi je znaten del izšel iz Trubarjevega peresa. Za slovensko slovstvo nima to delo ničmanje vrednosti in zamenitosti, kakor je je imelo za takratne razmere slov. ljudstva. Mnogo je pri tem prevodu pomagal tudi Trubarjev sin, ki je na Slovenskem zastopal Trubarjevo dušo vobče.

Primož Trubar je umrl l. 1585. v osemindemdesetem letu svoje starosti in sicer v Derendingen-u na Nemščem. Ob njegovi smrti ga ni objokoval le naš takratni narod, njegova smrt je ganila tudi tujerodne sloje; a koliko spoštovanja, koliko čestilcev je imel Primož Trubar tudi v tujini, je poskušal dopovedati s svojim nagrobnim govorom nek nemški filolog. Daleč pred nami je Trubarjeva doba, vendar živi njegov duh še vedno med nami, tisti duh, ki se je prvi in edini postavil v bran in v zagovor za svoj zanemarjeni in tlačeni narod slovanski.

Le polet Trubarjevega duha je razpršil vseovirajoče pline, ki so brlizgali na vse strani, da zadušijo njegov narodič; le Trubarjeva zasluga je, da je s trudapolnim sestavljanjem svojih del posadil globoko v narodno prst plodovito seme prosvete, vsled katerega se je naš književni jezik razvijal vsled katerega ni mogel usahnuti in vsled katerega so poznejši pisatelji zamogli nadaljevati trdno stavbo kulturnega dela, Primož Trubar je izvršil torej osvobojenje človeškega duha in zato ga moramo ceniti nesamo kot svojega prvega slovenskega pisatelja,

tem eč kot preporoditelja svetovne zgodovine in kot naše-
ga narodnega odrešenika izpod tujčevega jarma.

Še... sicer žive tuintam... odcepki slovenskega na-
roda v sponah... in v verigah... toda... ali se res ne bo
našel vesten potomec Trubarjevega duha, ki bo potlače-

ne... in teptane... dvignil ne le s peresom in z neustra-
šeno besedo, ampak tako, kakor je storil Črni Peter... ta-
ko, kakor sta tajno v svojih srcih snovala Zrinjski in
Frankopan?...

Konec.

Fr. ŽGUR :

PRIDI!

Suha kita rožmarina,
vsahnil nagelj je rdeč;
žalostna je domovina
ptiček veselih nima več!

Poteptana v tla svoboda,
narod pahnjnjen v robstva vez —
Bolečina kakor voda
nas obliva čez in čez...

Bolčine noč kdaj mine ?
Naj na vek smo v dnu grobov ?
V mrtvo lice domovine
pomlad siplje naj cvetov ?

Pridi solnce, dan odgrni
vstani nagelj, rožmarin;
pesem ptičic, cvetje vrni
K materi naj teče sin !

KRAŠEVKA :

NE BOGATSTVO, AMPAK DELO!

Pred vsem tem velikomestnim jadom, bi odraslo
ženstvo s temeljito vzgojo kar igraje lahko otelo naš
dandanašnji ženski naraščaj. Kot najboljši pripomoček
v preprečitev tega, kot najlažje sredstvo dobre vzgoje,
nam bodi bodrenje naše ženske mladine k delavnosti
in marljivosti. Strogo zatiranje vsake lenobe in stopnje-
valno uganabljanje dolgočasja, pomore najtemeljitejš
k odpravi goriomenjene grenkobe.

Zato naj matere vzgajajo svoje hčerke, vzgojite-
ljice podkujejo svoje gojenke, vsaka za blaginjo svojega
naroda skrbeča žena naj vzgojuje ženski naraščaj tako,
da zadobe deklice največjo zadovoljnost v neprestanem
poslovanju in najjačje samozavest vzbujajoče zadošče-
nje nad uspehi svojega opravila.

Vzgajajo naj jih tako, da razvidijo, da ima svojo
veljavo in ceno, le ono imetje ki je bilo doprinešeno in
doseženo s trudom in naporom lastnega razuma z
upehanostjo lastnih moči, z vztrajnostjo lastnega duha
in neodvinostjo lastnega prepričanja. Veselje do dela
vzbujajmo v vsaki deklici toliko v oni, ki je rojena pod
nizko bajto, kakor v oni, ki so jo zibali pod svileno al-
tano v razkošnem dvorcu. Neene deklice, neene hčerke
ne smemo prepuščati lenobi in zanemarjanju, ne
smemo prepuščati le zabavi, le sviranju in prebiranju
knjig, čeprav spadajo v imovitejše sloje. Vse to je sicer
potrebno ali to jim ne bode moglo ničesar opomoči,
ako jih v kasnejem življenju doleti nezgoda za
nezgodo....

Ko se deklice pretvarjajo v mladenke, ko v svoji
razvijajoči se dobi zapuščajo učilnico, naj vsaka mati
priskrbi svoji hčerki nekak urnik z ozirom na opravilo,
ki naj se točno izvršuje, kakor šolski urnik. Vsako
deklico utrjujmo v njenemu stanu primernem poslo-
vanju in tudi če je več služkinj pri hiši, naj mati na-
vaja svojo hčerko k vednemu opravilu. Naj ji odmeri
eno uro šivanja, eno uro likanja, eno uro kuhinjskega
opravila, eno uro sviranja, eno uro čitanja, eno uro
izprehajanja ali drugačnega razvedrila. Tako vzgojena
deklica bo srečna in zadovoljna žena in to ne le sama
s seboj, ampak z vsemi, ki jo okrožajo. Delo jo bo ve-
drilo, delo jo bo navduševalo, delo jo bo tolažilo, ako
jo usoda postavi kedaj na kruto poskušnjo. Vse drugače
bo v duši tako vzgojene mladenke, kakor utegne biti
v onih, ki — ako so premožne — ne skrbé, ko za užitek
in lišp; a ko jim vsled lenobe še to preseda, sedajo v
gugalnik, prekrizavajo koleno nad kolenom, roke nad
glavo in s svalčico med ustnami javkajo ter tožijo za
višjim bogatstvom, nego ga same posedujejo in zate-
gadelj se osredotočujejo le v stremljenju za razkošjem
in razsipnostjo; zaporedoma jim vrvra po glavi bogat
soprog. No, in ko se ta težnja ugnezdi v njihove možga-
ne, tedaj zdravstujte vse iluzije, s katerimi so si do tedaj
zalšale življenje, ko so včasih razmišljale o poročnem
dnevu, o ljubezni do moža, blaženosti materinstva in
točnosti gospodinjstva, o svetosti zakonskega stanu.
Hlepenje po bogatstvu jim je odpihnilo mahoma vso

idealnost iz src, iz obrazov, iz nastopa. In zato jim nikak mladenič ni več po godu; vsak jim je prereven, preskromen, preneznaten.... a vse to nevede kažejo s svojim usmevom, s svojim nastopom tako, da se jim pametni moški le izogibljejo, boječ se bodočnosti, ker slutijo in vidijo jasno, kako malikujejo nečimernost napuh in preširnost. Naposled, ko so uverjene, te visokoteče srake, da jim noben bogataš ne obvisi na udi, da jim nobeden ne telebne v past, začnejo s preračunjeno preišljenim lovom na prvega, ki ne pozna njihovega življenskega neženskega načina.... In ko se

jim kateri natakne na trnek, tedaj postane le-tà le oklep v zakonu, le zavetišče, za katerim se skrivajo z ženo izdelovatelji njegovih lastnih rogov....

Dočim one, ki niso podvržene grehu nezvestobe, jadikujejo pred svojim možem neprestano v pogrešanem zabavnem vživanju, o skromnem zakonskem životare-nju, dokler jim mož ne zabrede v dolgove, ker je premehek in premalo energičen, da bi se svoji ženi upal kaj odreči....

(Nadaljevanje).

PREVOD M. STP.:

V OBRAMBO ČASTI.

Nemški spisal L. Ht., prevela M. Stp.

Gospod pl. Bauernheim je bil veleposestnik in grajščak. Bil je to miroljuben, resen človek pa največji poštenjak, ki ni mogel trpeti ne krivice, ne hlimbe. Zato je bil napram nepoštenju najstrožji sodnik. Grajščak Bauernheim je bil udovec brez zaroda in zato je ljubil sinčka svoje sestre, kakor lastno dete. Brat in sestra sta živela na svojem gradu samotarno in brezkrupno življenje. Odtegnila sta se popolnoma mestnim zabavam in to zato, ker ju je razočaranje preveč sklonilo in je njuna nesreča izhajala iz enih in istih korenin. Njegova soproga in sestrin mož sta se namreč izneverila zakonski prisegi z brezvestnim ljubimkovanjem in tako varala nju obeh — brata in sestro. Ali pl. Bauernheim ni razsojal dolgo, in še isto uro, ko je prišel nezvestobi na sled, je s svojo lovsko puško ustrelil oba. Od tedaj je tvoril njuno edino veselje in smisel življenja, krepko razvijajoči se sinček, oziroma nečak Walter. Samo zanj se je trudil grajščak Bauernheim, edina skrb mu je bila nečakova bodočnost; vse drugo mu je bila postranska zadeva. In ker je dečka naravnost oboževal, mu je — navzlic vsej svoji strogosti — vendarle prezrl marsikatero hibo, misleč, da z otroško dobo premine tudi Walterjeva trdosrčnost in krutost, ki jo je kazal zlasti s trpinčenjem psa, mačke, hroščev itd.

Nekoliko večjo skrb mu je prizadevala dečkova lažnjivost, toda to napako je mislil izpuliti s svojimi pametnimi ukori in primerno kaznijo in to tembolj po sestrični smrti, ki je bila napram ljubkemu sinčku prepopustljiva vzgojiteljica in predobra mati.

Minilo je nekaj let. Nagajivi, živahni in hudomušni Walter je dokončal že svoje dvajseto leto a vendar ni imel nikjer trdnega obstanka, dasiravno ga je stric kot ugledna in uplivna oseba priporočeval v raznih uradih. Mladenič je bil len in malomaren do skrajnosti ter ni maral za nobeno delo in mu je

najljubše bilo pohajkovanje. Za striževe nauke se je malo brigal ter v družini slabih tovarišev zapravljaj denar skrbnega sorodnika, ki ga ni nazivljaj drugače nego sitnega starca. Hvaležnosti ni čutil nikake in zato je tudi komaj čakal, da mu stric umrje in zapusti znatno dedščino. Prišlo pa je drugače! Nekega dne prispe v grajščino Bauernheimov prijatelj, baron Herbst, ki se ga je gospodar tako razveselil, da je moral ostati pri njem dva dneva. V razgovoru o tem in onem, je pomenek nanesel tudi na nečaka. Po tem pomenku je obiskovalec sploh stremel in le radi nečaka je obiskal oddaljenega prijatelja. Ko se je uveril, da pl. Bauernheim le malo pozna samopašno in neugnano mestno življenje svojega nečaka, mu je on sam z dobrohotnim pripovedovanjem razgrnil resnico. Iz žepa pa je potegnjal »menjico« in rekel:

»Glej, prijatelj! Radi te menjice sem danes pri tebi. Tvojo pisavo poznam korenito kakor tvoje okoliščine in zato sem prepričan, da ta svoj podpis ni tvoj, dasi je izborno ponarejen.«

»Menjica? Podpis? Desettisoč mark? Kaj to znači?« — se zavzame osupnjeni grajščak.

»To je delo tvojega nesramnega nečaka, ki te za hrbtom goljufa, a da te rešim morebitnega hujšega zla, zato sem danes tukaj, prijatelj!«

»Oh, kako ga hočem kaznovati nehvaležneža, dobro, da se je že pred tednom povrnil iz mesta, in da mu lahko še danes porahljam vest!«

Vroč popoldan je, a baron Herbst se že poslavlja od gostoljubnega grajščaka, ker hoče biti še ob belem dnevu na cesarski cesti in pred nočjo na svojem domu v mestu. Takrat je bilo namreč potovanje zelo nevarno, ko še ni bilo železnice; potnik ni bil varen pred tolovaji, ki so liki volkovi planili iz gozdne zasede na

mimoidoče potnike, ako so pri njih slutili kako vrednost.

Ure potekajo. Solnce je zašlo in blede mesec že plava smejoče med oblaki. Grajšček je povečerjal, stopil na teraso, prižgal smodko, sedel v počivalnik in se zamislil. Pripovedovanje odišlega prijatelja mu ni dalo miru in ga je od hipa do hipa bolj razdražalo. Jedva je čakal trenotka, da se povrne breznačajni mladenič domov. Ker ga je to razmišljanje preveč vznemirjalo, je začel premišljevati o tem, kar mu je med večerjo pripovedoval sluga, kako so pastirji zopet našli v prepadu oropanega in umorjenega človeka. Ves se je poglobil v to razmotrivanje, kje se neki skrivajo gnusni razbojniki, da jim oblast ne more priti na sled. Med tem premišljanjem začuje konjski peket, ki ga pa ni malo začudil, ker ni prihajal iz grajske poti, marveč od nasprotne gozdne strani. Poslušaj in začuje svoje ime.

»Kdo je, ki me kliče?«

»Jaz, prijatelj, baron Herbst! Svetuj mi, kako pridem najlažje do tebe; zašel sem!«

Par trenutkov pozneje je konj hržal v hlevu, dočim je jezdec sedel zopet v sobi pri prijatelju Bauernheimu.

»Veš, ravno sem nameraval iz gozda na državno cesto, ko mi hlopne pred konja človeče. Z levico mi je tiščal konja za uzdo, z desnico pa mi je pritiskal puško na prsa z obetanjem, da jo sproži, ako mu ne dam vsega svojega imetja. Odstopil sem mu seveda vse: mošnjo z denarjem, uro — katere dragocenost si ti občudoval še davi — in srebrno tobačnico z mojimi črkami. Nato sem zdirjal, da pobegnem smrti. Ali nisem mogel dolgo naprej, notranji glas mi ni dal miru in krenil sem navzlic vsej nevarnosti po drugi strani v hosto, da pridem po ovinku zopet k tebi ter — — —

»No, zakaj si naenkrat obmolknil, saj te nihče ne čuje, nečak se itak še ni vrnil z lova!«

»Oh, prijatelj! Res težko mi je pri srcu, kajti, ako sem te davi s svojim pripovedovanjem osupnil, te bom sedaj zgrozil!«

»O! Zakaj neki?«

»Zato... zato, ker ropar, ki me je napadel, je bil tvoj nečak!«

Tema je razgrnjena nad slamnatimi kočami okoli gradu in grobna tišina vlada vsenaokrog. Tudi v gradu že vse miruje in počiva; le tam gori ob strani brli še lučka, grajšček še budi tam gori, zamaknjen v svoje misli. Ropot grajskih duri ga predrami, da privzdigne glavo in poslušaj. Stopinje preko visokih stopnic, korakanje po kamnitem hodniku, odpiranje vrat in zopet tišina. Čez nekaj časa ustane grajšček izza mize, si potiplje za pasom, vzame leščerbo v roko in odide po prstih v — nečakovo spalnico. Posveti s svetiljko napram postelji in izprevidi, da mladenič spi. Pogleda okoli po sobi. Tam na mizi je fantov plašč, v sredini nekoliko privzdignjen. Grajščaka ne vara oko; pod plaščem je mala culica! Pogled vanjo in grajšček se zdrzne. V culici so razni dragoceni predmeti in tri mošnjički denarja. Srebrna tobačnica pade na tla z ropotom, da se speči fant vzbudi in zahruli:

»Kdo je tukaj?«

»Jaz, razbojnikov stric!« odgovori rezko grajšček in prestrelil falotu možgane.

Zopet je stal pl. Bauernheim pred sodiščem, kakor pred petnajstimi leti, a kakor takrat, je bil grajšček oproščen tudi sedaj. Kadar nastopa človek zamozavestno v obrambo časti, ne more biti kaznovan!

RODOLJUBKA :

K OBLETNICI 13. JULIJA.

Buči, buči morje, ti, jadransko,
da prevpiješ našo bol slovansko,
da osveto skličeš nad bakljado,
maščevanje kruto nad grmado,

ki prižgali nam jo, ko lopovi,
blaznobesni gospodarji novi
v nadi, da otrpne naša četa,
naša govorica in prosveta!

Ej, zaman! Pred nami vzpno se časi,
ko odmevali slovanski glasi
sami so po čivni tej obali,
tleh, ki le Slovani jih orali.

Ni tedaj še bilo stavb šopirnih,
ni še bilo tod noči nemirnih,
ni Neronovih potomcev bilo,
le slovansko pleme tod je žilo.

Ali glej! Z bregov časti in slave
prihrumelo v naše je dobrave
mnoštvo, ki z zvenkečimi cekini
seglo po Jadranski je brežini.

Dedje naši v skromnosti živeči
klonili v kupčiji so vabeči:
pol imetja tujcu so prodali,
da prodajo dušo... niso znali!

Niso znali, da za njih sinove
skopal tujski bes bo tu grobove,
da se ko mrčes nam v drob zarije,
nas zaslužji, nam srce izpije.

Niso znali revni dedje naši,
da trimogi bodo nom mejaši :
nam švetinje narodne teptali
in domovja naša požigali.

Niso znali za naš jok in kletev,
ne za bridko nam zorečo žetev :
da vinogradi in njih livade
bodo tujcu prostor za grmade.

Vrh Kalvarije drhti naš narod
stoka v jarmu ves obmorski zarod;
jezik in roké tiščé okovi
hiše oblizujejo plamovi !

Vendar ! Kljub znakovom smrti
v dušah naših niso upi stri...
Zdravočilo je slovansko seme,
večno tu ostane naše pleme !

Tužnogole v vis štrlé zidine,
ki hranile nežne so spojine
naših želj, molitev, nad in pesni
v času radostnem al v dobi resni.

Streti hoče nas pohlep sovraga
ali duše vztrajne ne omaga...
Kar je naše bilo, naše bođi,
b'li smo prvi ob Jadranski vodi !

Buči, buči morje, ti, jadransko,
da bolest prevpiješ našo lansko,
da nam v grudí vliješ tolažila :
Nikdar nas ne vniči tujá sila !!

GRACIJANOVA :

CAR PETROVA KOCA V ZAANDAMU.

Vendar, da vlije v njih srca pristno navdušenje in resnično podjetnost v povzdigo domovine, je sklenil posvetiti se temu poslu tudi sam, da postane pravi poznavalec in razsodnik v gradnji ladij. V dosego tega smotra, je sklenil podati se v tujino in se tamkaj sam naučiti tega ne le velezabavnega, ampak dobičkonosnega opravila. Odločil se je, da pojde v podjetno Holandsko; izredno naklonjenost do tega kraljestva je zadobil že z dnem, ko so mu Nizozemci — nameščeni po Rusiji — pripovedovali o napredku te in one obrti, ki povspesuje blagostanje državljanov in dobrobit državnega gospodarstva. Prikupila pa se mu je ta dežela v prvi vrsti zato, ker se prostira na morskem obrežju ter je slovela tedaj kot najmarljivejša ladjedelnica vse Evrope. Uverjen je bil, da se v njej seznaniti tudi z evropskimi naredbami, uporabami in izidom v posamičnih podjetjih, ki jih prenese v obliki pouka in sodelovanja na oltar lastne očetnjave. Ravnal se je po načelu, da kedor hoče postati izvedenec v tej ali oni stroki, mora v dosego izpopolnitve začeti sam z najprimitivnejšim opravkom, ki ga zahteva dotični stan. Ali jedva je sprožil to svojo misel, že je naletel na nasprotstvo gospodujočih strank, ki so gojile svoje posebne predsodke v tujinstvu in inozemcih vobče. Naletel je na oster odpor v stare navade zakrknjenih duhov, ki so slutili v Petrovem sklepu vsemožno kršenje pravoslavne vere in ruskih zakonov.

Iz njihove nevolje pa se ni izcimilo le godrnjanje, ki bi se zaključilo lahko s pametnim posvarilom, pač pa brezsrčna strupena zarota, ki je Petru še jačje razplamenila njega zadnjo željo. No, mila usoda je razkrila tudi o tej priliki mlademu monarhu potuhnjene sovražnike, da - razveljavljajoč njihove nečloveške nakane z grozovito kaznijo - je umel docela izčrpati nevarno zalego.

Pri tem je Peter vendarle uvidel, da kljub vsem strogim kazenskim naredbam, se lahko osnuje nova zarota, ki bi se jej ne mogel ogniti pravočasno. Toda car Peter bi ne bil Peter Veliki, ako bi slehernemu podvzetnemu načrtku ne preskrbel vselej dveh smeri. Enako je postopal tudi pri tej priložnosti ! — Navidezno se je jel kazati mlačnega za odhod na Holandsko, naposled je popolnem zanemarjal to misel, češ da ga prevzemlje druga vzvišenejša skrb. Baš v tedanji dobi je vzbujala Turčija na južni meji Rusije nemal nemir s svojimi pripravami v oboroževanju. Zato je bistroumni Peter sklenil, da odpošlje poslanstvo do vseh evropskih velesil z nalogom, da si prisvoje in zagotove sopomoč napram Turkom v morebitni sili. In glej ! Ko da je potrkal z magično paličico, že je stalo čez nekaj tednov iz vse Rusije zbranih nad 300 glav najodličnejšega poslaništva, kateremu se je pridružil tudi sam car. Akoravno je bila skoro vsa skupina vitežko opremljena

— ker je bil priprosto oblečen le car in par knezov — so vendar potovali kot nepoznanci, razodevajoč se le v prestolnicah.

Gostoljubno ali nepovoljno sprejeti so posetili in Hanoveranski. Končno se je Peter domislil, da je razne dvore, kakor onega v Švedski, Kurlandiji, Pruski nastopil zanj primeren čas izvršiti svojo neodoljivo, nikomur razodeto namero. In poslovil se je od poslaništva diplomatičnim načinom češ, da je potreben odpočitka, dočim se oni lahko brez njega napotijo na Brandenburško. In ko so verni ruski kneževiči odpotovali z odlokem sniti se s carjem v Amsterdamu že v nekolikih tednih, se je vladar odpravil na Nizozemsko s šestimi plemiči. Zaandam je slovel v takratni dobi kakor najvažnejša postojanka z ozirom na ladjegraditeljstvo. V njegovem pristanišču je bilo vselej najmanj petdesetero različnih ladij: parnikov, trabákol, skalé-jev, bastimentov, jadrnic in gondol, na katerih je dan in noč: od večerne zarje do jutranje zore klopotalo kovaško kladivo ter uro za uro, od zore do mraka hreščala tesarska žaga, da je bilo že v petih tednih izdelana vsaka še tako velika ladja. O prometu in delovanju te pokrajine so carju — ki se je vedno zanimal za vse — razodevali oni Holandci, ki so bili zaposleni v Arhangelskem in Voronežu.

Prišedši s svojim malim spremstvom kot naveden tujec v Amsterdam, se je mudil car v njem le toliko, da si je nabavil priprosto pomorščakovo obleko. Preobleči sta se morala ž njim tudi kneževiča Imere-tinski in Menšikovič, kar ju nikakor ni ozlovolilo, ampak jima prizadevalo izredno zabavo.

In dočim so pustili ostale štirj rojake v Amsterdamu, so odpluli preoblečenci v Zaandam. Opazujejoč med potjo vse, kar ga je okroževalo, je car nenadoma velel čolnarju naj odloži vesli. Nedaleč od carjeve barke se je med hehetajočimi valčki gugal v bližini mahovite skale droben čolniček; ob njega rob pa se je z veršo v rokah pripogibal ribič.

«Ščim se ukvarjate», je nagovoril Peter holandskega ribarja. «Navadno lovim jegulje, danes pa rake, kakor vidite», je namigujoč na svoj sak odvrnil Holandec in privzdignil glavo. In tedaj bi se mu bila od iznenadenja vrša skoro izmuznila iz rok a v slabi ruščini je mož, ki je služil nekoč v Rusiji kakor kovač in poznal carja urno zaklical: «Veličanstvo!»

«Torej me poznaš, Kist? Prav tako; ravno tó sem si želel!» — Priprosti možakar pa je vnovič ves zmeden — ko da ne zaupa več lastnim očem — motril ruske potnike, oblečene v belih platnenih hlačah, rdečastokarirastem jopiču in lakirasti čepici. A še bolj se je zavzel Kist, ko mu je ruski monarh prestopivši v njegovo barčico, razodel svojo namero, v katero je zamesil tudi svoj sklep, da se nastane pod njegovo streho. Holandski rokodellec se je popraskal v skrbeh za ušesom,

da ponese to skrivnost s seboj v grob in da mu odstopi za nekaj tednov polovico svojega domovja.

braneč se rekši, da mu rdi obraz od sramu že tedaj, ko domači pastor prestopi njega siromašno bajto, ne more torej nikakor dopustiti, da bi stopil vanjo mogočni ruski car.

Seveda je Kistova iskrena branitev pomagala bore malo. Ni mu preostajalo drugega, ko obljubiti cesarju.

V glorijoli blaženosti, ko da ga je zadela posebna sreča ter neprikriti zadovoljnosti, s kakoršno ni morda prestopil še nikoli svoje razkošne palače, je prekoračil ruski car tega dne cvileči prag lesene Kistove koč. Pripravljen nasprofovati v potrebi vsem zaprekam, je sklenil podvreči se sleherni pomanjkljivosti, samo da se izuči vsega onega, s čemur bi po njegovem naziranju cvelo očetnjavi najmilejše blagostanje, to je: izvežbati se v priprostem rokodelstvu tako temeljito, da bi potom lastnjega znanja podelil svojim podanikom najboljši pouk. Da bi ne vzbudil kot priprost delavec kake sumnje s potratnostjo, se je raynal točno po onem načinu življenja, ki je bil po Kistovem pripovedanju običajen med holandskimi pomorščaki.

Zajutrek in malo južino si je car pripravljaj kar sam na lastnem ognjišču; obedovat pa je zahajal v najpriprostejše krčme, ki so bile vsakdanja zavetišča tudi drugim izvem zaandamskim delavcem. O mraku pa je privoščil vsaj včasih borno urico tovarišem domačinom, ki so ga — da mu odnesejo domotožje — vabljal v svoji gostoljubnosti v krog lastnih rodbinic. Dandanes se potomci istih obitelji, kajpada, radi pohvalijo, kako je pred dobrimi dvestoletji sam ruski car sedeval na «oni le orehovi skrinji», kako je «njihovi praprababici» podaril rožo, kako je popestoval deteta, «njihovega sedanjega pradedka», kako je «z onim lesenim koreem», ki visi na steni zajel vodo iz škafa i. t. d. Ohranile pa so si ga v spomin mnoge stare tovarne in razni pred stoletji ustanovljeni zavodi, v katere je zahajal.

Najljubši izprehod je bil mlademu carju preko zaliva; zato si je kupil barčico, glede katere je pripovedoval tovarišem, da mu jo je posodil hišni gospodar. Peter je bil zelo priljuden človek, zato se je vsakemu prikupil na prvi mah, seveda v prvi vrsti brhkim Holandkam, ki ho samcato ali v družčini zahajale namenoma baš tedaj ali v prodajalno po soli in popra, ali pod glavni nasip zajemat vode, dobro vedoč, da se vračajo iz pristaniških delavnic krepki rokodelci, izmed katerih jim je osobito ugajal gibčni, visokovzrasli ruski fant s svojimi iskrečimi pogledi in gostimi lasmi. Žalibog je odjenjalo kmalu tudi to tiho nedolžno radovanje. Peter je prenočeval v Kistovi bajti komaj nekaj tednov, ko je priprost slučaj razkril vso s toli previdnostjo negovano skrivnost.

(Nadaljevanje).

DROBTINE

MORSKA ČUDESA.

(Iz francoščine.)

Morje skriva v svojih globinah skoraj nepojmljiva čudesa. Ta čudežni svet je skrivnosten in zato nas mika. V prozornih vodah more segati pogled le do gotove globočine ter opazovati karkoli skriva le-ta v sebi. Čim globlje pa prodira svetloba tem šibkejša postaja in v globočini 300 metrov vlada popolna tišina in tema. Napačna je domneva, da so ti kraji nenaseljeni. Življenje je tu kakor v bližini gladine. Nbroj čudnih, nenavadnih bitij prebiva tukaj in ta si morajo sama ustvarjati svetlobo, da se morejo premikati in gibati v tej večni tmini. Svetijo se v temi njihova telesa se iskre. Rudečkasti in zelenkasti odsevi razsvetlujejo krasno to začarano kraljestvo. Te čarobna, mnogoobrazna in raznobarna bitja ugašajo, čim se čutijo zasledovana in zbeže, a se zopet prižigajo, ko se družijo in love svoj plen.

Morsko dno ni enolično, kakor ono veletokov in rek, ampak mnogolično liki zemeljska površina. Tu imamo gore in doline, planote, reke, goste pražozde in celo ogrjenike. Bruhajoči ognjeniki vzvalove vodo, izmečejo s silo mogočno kamenje, iz dna privre tvarina in zemlja v toliki meri, da se prikaže nov otok, porojen iz valov.

Morska voda je različne barve. Oddaljenost dna od gladine vpliva na barvo vode. Rumenkasto dno daje vodi zelenkasti odsev. Ako je rumena barva močnejša ali če se preliva na rdečo, izgleda voda rumena ali pomarančasta. So pomorščaki, ki so videli celo svetlordeče vode. Pa tudi rastline in nezname živalice dajajo vodam njih posebnost. O gotovem času v letu se n. pr. Rdeče morje prepreže s tisočermi prav majhnimi, rdečebarnimi rastlinami, ki takorekoč pokrivave gladino. V tropičnih vodah se dogajajo včasih po noči res bajni prizori: morje se iskri in sveti in človek občuduje krasoto teh tropičnih noči med modrim nebesnim svodom, kjer se svetlikajo brezštevne zvezdice z živim bleskom in med morjem, ki ziblje ob njegovih nogah bliščeče se valove. Množica iskričih se živalic je temu vzrok. Te plavajo po površju ter proizvajajo to tako čudno svetlobo. Včasih se čuje petje, podobno oddaljenemu petju orgelj, in zdí se, da proslavljajo ti glasovi skozi celo noč krasoto kakega domišljenega sveta. Duša se čuti navdahnjena od globokega pobožnega ganotja. Sirena ni bajka.

Morje skriva v svojem okrilju najrazličnejše živalice in rastline. Rastlinstvo je najbolj razvito v zmerno-toplih vodah. Čim bolj se približujemo gorkim krajem, tem enoličnejše postaja in izginja v Lednem morju skoro popolnoma. Samo nekatere živali prebivajo še v teh obupnih krajih.

Koliko bogastva najdemo v podmorskem živalstvu. Brezštevne vrste rib kažejo najrazličnejše oblike. Te živali imajo kaj čudne navade, zato jih z zanimanjem proučujemo. Nekatere izmed njih potujejo v gotovih dobrih liki ptice. Združujejo se v krdele, izberejo si mesta, kjer ležejo ikre, nato odidejo v neznane kraje. Tako tvorijo slaniki prave združene vojske, ki obišejo pregove Severnega morja. Včasih spremene smer potovanja ter kratkoma zapuste obrežje, ki so ga obiskovali skozi dolgo časa. Tako so svoj čas mrgolela njihova krdele ob Norveških obalah, medtem ko so dandanes tam popolnoma izginila. Nadomestujejo jih sicer lokarde, ki so mogoče zakrivile, da so iziginili slaniki. Lokarde so izvanredno požrešne, lotijo se slanikov ter jih požro, čeprav so skoro iste velikosti. Tun, velika, bojzljiva riba odpluje čez zimo v Sredozemsko morje. Kakor žerjavi po zraku, tako potujejo tudi ti v trikotni sestavi z najsposobnejšim na čelu, da lažje režejo valove. Ujeti se komaj otepavajo, dozdeva se, kakor bi se vdali žalostni usodi in ko se jemljejo iz vode, jadikujejo, kakor otroci. Kakšne lepe dohodke donajajo neizmerna krdele polenokv, ki jih naši pomorščaki polove leto za letom v bližini Nove zemlje v velikanskih množinah!

Človek ni edini sovražnik teh ubogih živalic. Pod vodo se bijejo večkrat srdite, da grozne bitke. Morski volk, zelo nevaren morski prebivalec, podira vse, kar sreča. Potapljači se ga boje in so navadno oboroženi z dolgim nožem, s katerim skušajo prebosti groznega nasprotnika. — Raki, ki jih ščiti trda črepinja, pogoltnijo živalice, ki prihajajo v njihov okoliš. Obratno prihaja tudi zanje trenotek, ko se i oni izpostavljajo isti usodi, kakor njihove žrtve: zdebele se precej hitro. Ker pa oddevajoča jih zaščita ne more tako naglo rasti, so v njej kakor stlačeni, duši jih, naperjajo vse sile in slednjič jim res razpoči lupina. Oni pa so goli in brez obrambe, dokler ne nadomesti prejšnje zaščite nova, njim bolj primerna. V tej kritični dobi se skrivajo, kakor pač morejo, v pesku in po skalnih razpokah. A vedno jim njihova sviljača ne koristi.

Druge živali se branijo na različne načine. Nabsane so z elektriko ter treščijo ž njo ob tla svoje sovražnike. Kdor se jih dotakne, omrtvi za nekaj časa vsled pretresa, ki ga je občutil. V teh podmorskih globinah, človeku nedosegljivih, se vrši boj za obstanek, boj brez presledka in do skrajnosti slabotni in manj spretni obleže. In če bi temu ne bilo tako, kako naj bi morje hranilo vse svoje prebivalce, če pomislimo, da leže ena sama pčlenovka devet milijonov iker v letu?

KAM GREDO?

Kam gredo naši lepi, stari običaji? Ginejo in minejo kakor cvet v jeseni. Ta zemlja je naša, naše je ravno polje, ta zemlja, polje od davnin. Včasih se je odprl tihi dom naših okoličank — na Telovo je bilo — in iz njega so izšle mladenke in starke, s pečo na glavi, na ramah svetlo svileni ruto iz samih vezenin in pušeljce na prsih, široko modro krilo z rdečim našitkom. V Trstu so jih vsi občudovali in vsi spoštovali. Nikdar ni prišlo nikomur na misel da bi se spodtikal nad tem. In koliko je bilo še lepših mandrjark!

Nepregledna vrsta naših krasnih noš vzbujajo poseben čut; kakor da vidiš nekaj posebno lepega; nekaj vzvišenega je v tej krasoti, kar se ne da dopovedati. Pred menoj je dekle v nar. noši. Hipoma se domisliš stare korenine, nespremenjene navade, ki je bila last staršev, starih staršev, in ki naj Ti bo že zato sveta kakor starinska podoba.

In od tega živega spomenika se, dekle, odvrtaš? Če hočeš, da bodo Tvoje vnukinje posnemale tvoj zgled, tedaj ven z obleko; obleci jo in kmalu te bodo tudi druge posnemale! Če boš samo čakala, boš zadala naši lepi noši samo smrt, kakor so ji jo zadali naši fantje, možje.

Seveda si vsaka žena ne more privoščiti tako dragocenega imetja kakor je obleka nar. noše, ker stane danes mnogo denarja. Vem pa dobro, da je veliko Slovenk, ki si kupujejo dragocenih oprav. Dekle: kadar si boš, prikaži se v narodni noši; pa tudi ako si v Trstu samem. Kdo se ti bo upal kaj reči, saj se ti bo vsakdo natiho umaknil, ker noša mu bije besede v obraz:

»To je naših starih mater ukaz!«

Pa ne samo boštrinska tudi poročna naj bo ta obleka. Reš je sicer, da moraš dolgo štediti zanjo, toda dobro veš, da jo bodo morda nosile tvoje hčere in njihove hčere čez dolgih sto let. In denar je prihranjen, račun poravnan.

K sklepu naj omenim dekleta na Proseku pri Trstu, ki so res vzgledna in ki so tamkaj kakor druga leta, tudi letos povzdignile slovesnost s svojimi nošami ob raznih prilikah. Pred vsem svetom so pokazale, da so polja njihova in zemlja in bele ceste.

Hranite, dekleta, prelepe stare navade!

VRTOVČEVA.

OB SPOMINIH.

V spominu mi je izlet, ki ga je priredila pred leti prijateljska jugoslovanska družčina v Benetke. O tisti priliki smo najeli par gondol ter prepevajoč naše narodne pesmi, se zibali po bajnih lagunah med zgodovinsko važnimi palačami. Na obrežju so postajali parčki, skupinice, gruče in naposled vsaj tretjina Venecijanov, ki nam je pozdravno ploskala...

In spominjam se svojega nekdanjega pripotovanja v Neapelj, po vsem mestu so vihrale zastave in ponekod naša slov. trobojnica.

»Kaj neki to pomeni?«

»Jutri je imendan naše kraljice in ker je Črnogorka, plapolajo tisti praporčki njeni narodnosti v čast!«

O mraku pa sem stopila v vrvež razigrane množice in srkajoč svoj sladoled, poslušala ubrano sviranje mile črnogorske himne: Onamo, onamo za brda ona... In se nisem mogla vzdržati nasmeška ob klicu, ki mi je sledilo vse polno navdušenih vzklikov: Civjo! (Zivio) Pa sem primerjala Napoli s Trstom, oziroma neapeljske Italijane s tržaškimi...

V spominu mi je vpepeljeno mesto Pompej in njegove grobno samotne, z lavo pokrite ulice, njegove napol razrušene, breztrešne stavbe. In pri tem se spominjam razgovora z dvema gospodoma.

»Za kako leto pridemo v Trst, da vas rešimo!«

»To se ne zgodi nikoli ali pa le za prehodno dobo. Trst je največje slovensko mesto in mi tržaški Slovenci smo jaki in neizpodbitni, ko ti mramornati pompejski stebri, ki jih ni mogel zrušiti ne vezuvni orkan, niti tisočletna doba. Vi živite v zmoti glede Trsta in Primorskega vobče! V Trstu je le peščica pristnih Italijanov; vsi drugi, ki se Italijanom prištevajo z vso zagriženostjo, imajo hrvaškega očeta, ali slovensko mater!«

»Pa če je to res, kako da se tako raznarodujejo?«

»Raznaroduje in odtuja je nam jih italijanska šola, kajti občina nam noče ustanoviti narodnih šol.«

»In v kakšno šolo ste zahajali oni, ki se niste poitalijančili?«

»Trdna, neomajna, narodna zavest naših lastnih roditeljev nas je obranila narodne pogube!«

»Torej bolj nego tržaški magistrat, so krivi na poitalijančevanju svojih otrok, lastni starši?«

»Žalibog, da je tako...«

V spominu mi je prizorček v tramwaju. Vsi čitajo italijanske liste. Tudi jaz izvlečem časnik. Tik mene sedi italijanski gospodek.

»Zakaj čitate v slovanskem jeziku?«

»Zato, ker čitam v jeziku, v kakoršnjem se mi izljubi in zato, ker je ta jezik moja materinščina!«

»Pa idite v Jugoslavijo!«

»Zakaj neki? Jaz sem tu doma. Idite rajše vi v Genovo!«

»Tukaj je Italija!«

»Sedaj da! Toda veste-li kje je trg Garibaldi?«

»No in potem?«

»Bene! Tam je bilo polje mojega pradedaja; še rastejo sredi trga drevesa, ki jih je bil on vsadil! In kamor je sedaj poštno poslopje in kolodvor, tam so bile njive nekega Barkovljana in Rojančana, ki sta bila prijatelja mojega deda!«

»A tako stojijo stvari?«

»Tako, tako, vidite! Pa me pošiljate v Jugoslavijo! Držite raje jezik za zobmi, drugače se vam bodo zaježili lasje, če me silite govoriti še nadalje!«

In umolknil je... in sopotniki so... vnovič zrlili časopise in morda čitali...

In s tolikimi spomini, mi uhajajo misli v Rim. Hipno se izprehajam po Neronovem parku in zrem na starodavne kipe in na očrnele kamnite klopice... hipno sedem na nizko obzidje in gledam pred se nizzol na prezanimivi Forum romanum in opazujem svetišče nekdanjih vestalk, pa ljudsko sodišče in celo vrsto

zgodovinsko važnih ruševin.... In ko na perotih lete misli dalje, sedaj v katakombe, sedaj k reki Tiberi.... in končno zdrknejo skozi visoko obokana okna v.... parlament.

Je - li mogoče? Česar si nismo nikoli pričakovali, o čemur nismo predleti niti mislili, dasi smo slutili že v mozgu svojih kosti neko državno izpremembo, to se je zgodilo: k Italiji spadamo! Tam pred nepregledno italijansko množico stoji na odru zastopnik našega naroda in govori, pripoveduje, prepričava....

Zaman! V obraz mu brlizgajo najnesramnejše psovke, kakoršne bi si jih kvečem le na tihem izrekli le nekulturni ljudje....

Toda naš zastopnik predava v našem imenu in zato zasluži naše podvojeno spoštovanje, ko se vrne med nas, da mu damo vsaj delec zadoščenja za vse sramotilke, ki jih je moral slišati, pretrpeti in požreti v prosep naše odrešitve....

Nazivljejo ga sleparja, neolikanca, opico, barbara, podleža, klečeplazca, lažnjivca in goljufa. To so vozli na volovski žili, s katero ga moralno pretepaajo. Nihče ga ne brani, niti zastopnik komunistov, kateremu je v svoji preslepljenosti in nevednosti dalo svoj glas šesttisoč Slovencev....

Ne, nikdo ga ne brani, kajti vsi živé v zmoti, v prevarjenosti, v nahujščenju. Saj, odkar je to ozemlje zasedla Italija, odtedaj prehaja strupena žindra tržaških italijanskih časopisov nemoteno in nebrzdano v časopise osrednje Italije. In ljudje onstran Jadrana verujejo odrešenim bratom; Rimljani in Italici sploh ne morejo pojmiti, da bi bili trž. Italijani pretvarjalci resnice in krivi tolmači kulture. Zato jih posnemajo v zafrkacijah in sramotniku, saj ne mislijo, da provzročajo nasemu zastopniku krivico. Oni pač baje niti ne pomislijo, da oni ki zaženejo prvi psovko po dvorani, so pravzaprav slovanski raznarodovanci in poitalijančeni slovanski brstiči. Nekaterim je mati Kraševka, nekaterim je soproga Slovenka, nekateri pa so po očetu ali dedu Slovani, n pr. Suvič in Pogačnik.

A ta dvajica namesto, da bi v počeščenje spomina svojih prednikov z virhom kadila okoli Wilfana, se z vso brezobzirnostjo dere z neutemeljenimi dokazili, da na Primorskem ni Slovanov in ako so, da so to le pošlovanjeni Italijani. Žalostna nam majka! In tako trditev s usojata izustiti baš ta dva s svojimi slovanskimi priimki....

In vnovič me obvladujejo spomini.... Nekdo — našega plemena — sprejema sveže cvetke z naše primorske grude.... in nam v pozdrav pošilja poljube in oblube....

Mi pa smo okovani in sestradanega duha premišljujemo o prešlosti, o pričujočnosti, o poljubu in obefanju.... in potrpežljivo čakamo vstajenja ali smrti....

Marica.

STOLETNICA B. SMETANE.

Letos preteče sto let, odkar ji bil rojen češki skladatelj, Bedrich Smetana, s katerim se Čehi pa vsej pravici tako zelo ponašajo. In skoro preteče tudi petdeset let, odkar je veliki glazbenik umrl v blaznici:

Za časa svoje pameti je priobčil mnogo sinfoničnih skladb, pa tudi celo vrsto večjih vprizoritev kakor Dalibor, Poljub, Dve vdovi, Braniborci na Češkem i. t. d.

Toda navzlic njihovi častni vrednoti, mu te opere niso donešle pričakovanega ter zasluženega priznanja in to iz razloga, ker je ravno v istem času glazbenik Wagner vzbujal s svojo umetnostjo občo pozornost, da je njegovo slavljenje zatemnelo vse druge, ki so se sukali okoli njega in naj so njihove baklje svetile se tako bajnočarobno.

Še le potem, ko so se merodajni sloji in krogi nekako prnadjeli Wagnerja, so začeli nastavljati svoje uho tudi drugim. Tedaj je bil Bedo Smetana v petdesetem letu svoje dobe, in je zložil »Prodano nevesto«, ki jo je bil poslal opernemu gledališču v Petrogradu. Ta skladba je Ruse tako prevzela, da so mu priredili sijajno poveličevanje. In ker je bil Slovan, so ga pozdravljali in nazivljali svojega narodnega učitelja na glasbeni livadi. Njegova slava je segla tako visoko, da je bil povabljen na carski dvor ter bil kraljevsko sprejet. Vsled tega svojega dela je moral prepotovati vso Evropo, kajti vse ga je hotelo osebno slišati in videti. In tako je nostopal po vseh glavnih gledališčih v Parizu, v Kristijaniji, na Dunaju, v Belgradu, Zagrebu in.... v Pragi.

Vsepovsod so bile ovacije in svečanosti take, da so njega samega učinile nepojmljivega nad divoto lastnega dela. Prenapetost neutrudljivega delovanja pa mu kmalu ni legla le na živce, marveč tudi na možgane: Nekega dne, ko se je vnovič odločil spisati nekaj tako nebeskega, kakor je njegova Prodana nevesta, je njegova družina zapazila, kako je med delom razdražen, kako se smeje, joče, vriska.... dočim so note izdajale samo zmedo....

Siromak! Medtem, ko so po gledališčih ploskali njegovemu geniju, mu nabožno kadili z vsemožnim virhom ter prehajali kar iz ravnotežja ob bajnem napevu »Razmisli se Maženka«, je on, stvaritelj tega prelestno mamljivega motiva, on, kadaver tega genija v umobolnici hiral, hiral, blodil in izdihnil....

Slava njegovemu spominu!

VAŽNI UKREPI O AVSTR. VOJNEM POSOJILU.

Kakor poroča tržaški »Piccolo«, prihaja vendar enkrat na pvršje tudi avstr. vojno posojilo, ki je je marsikdo izmed nas svoječasno dal državi na razpolago iz povsem drugih razlogov, nego iz domoljubja do ranjke Avstrije. Po zabljučnih sklepih St. Germainске mirovne pogodbe mora vsaka država, ki je kaj podedovala po smrti avstr. zmaja, prevzeti nase z blagri vred tudi pripoznanje avstr. posojila od strani onih ljudi, ki so postali njeni podaniki.

Zato se je Trgovsko obrtna zbornica v Trstu sporazumela (na korist prebivalcev v priklopljenem ozemlju) z zbornicami v Bocnu, Gorici, Roveredu, Rovinju in v Zadru, da je v to svrhu in v proučevanje izvolila posebno komisijo, ki ji načeluje veletržec, g. Oskar Cosulich.

In odbor je sestavil spomenico, ki jo je že odposlal v Rim v blagohotno važenje in razrešitev in sicer na naslov zakladnega ministra Bonomi in glavarja osrednjega urada novih ital. pokrajin, g. Salata.

Spomenica predlaga razrešitev vojnega posojila v obliki s 60% za vse one posejevalce, ki pripadajo in so neizsejjeni in zatorej še nastanjeni v Julijanski Benečiji, dočim določa 40% za vse semkaj spadajoče, toda onstran meje prebivajoče ital. državljane.

JADRANKA IZHAJA V TRSTU I. VSAKEGA MESECA. - IZDAJA JO SAMOSTOJEN IZOBRAŽEVALNI ŽENSKI KROŽEK. — LETNA NAROČNINA IZNAŠA 10 L, ZA JUGOSLAVIJO 60 K. — POSAMEZNA ŠTEVILKA STANE 80 STOTINK, V JUGOSLAVIJI 5 K. — UREDNIŠTVO IN UPRAVA JE V TRSTU, VIA SCORCOLA 492, I. — UREDNICA JE MARICA STEPANČIČEVA (GREGORIČ).

Antonija Mermolja Rieger

priporoča svoj

MODNI SALON

Trst - ulica Commerciale, 3

IVAN KERŽE

ima v lastni zalogi najraznovrstnejše

kuhinjske in druge hišne potrebščine

iz aluminija, steklovine, lesa in emailirane prsti.

Trst, Trg sv. Ivana šte. 1.

ANDREJ VATOVEC

trgovina Jestvin, delikates in kolonijaln. blaga

v ulici XXX Ottobre st. 10

(nasproti Ljubljanski banki)

kupuje in prodaja raznovrstne kmetijske pridelke ter se priporoča cenj. bralkam Jadranke za obilen obisk.